

El Sanatları Kurslarının Kültürel Mirasımıza Katkısı: Kırşehir Halk Eğitim Merkezi Örneği*

Hande KILIÇARSLAN** ID
Fatma CANSIZ*** ID

ÖZ

Kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ortaya çıkan el sanatları, elde olan hammaddelerin değerlendirilmesiyle de ev ekonomisine de katkı sağlamıştır. Bu katkı gelişen ve değişen yaşam biçimleriyle birlikte yerini boş zamanlarını değerlendirme, kendi gelişimlerini ilerletme ve yeni bir şey öğrenme ve üretme duygusu insanların sosyal duygu ve tatmin durumlarını gerçekleştirmektedir. Bakanlıklara ve yerel yönetimlere bağlı olarak açılan bazı kurslarda eğitimciler eşliğinde insanlar sosyal, kültürel ve ekonomik değişim ve gelişimlerini sürdürmektedirler. Bu bağlamda açılan kurslar el sanatlarının devamlılığı ve somut olmayan kültürel mirasımızın sürdürülebilirliği açısından da önemli rol oynamaktadırlar. Milli kültür hazinemiz olan ve nesiller boyu devam eden el sanatları, bu kurslar sayesinde gelecek nesillere de ulaşmakta ve geçmişle gelecek arasında bir köprü görevi de üstlenmektedirler. Ayrıca bu kurslar sayesinde bazı ev hanımları yaptıkları el sanatları ürünlerinin satışını yaparak, aile ekonomisine de katkı sağlamaktadırlar. Kırşehir Halk Eğitim Merkezi'ndeki el sanatları kursları da bu görevi üstlenmedeki merkezlerden bir tanesidir. Halk Eğitim Merkezinin ve yerel yönetimlere bağlı kurs binalarında açılan el sanatları kursları yerinde gözlem ve inceleme yapılarak topluma katkısı ve önemi araştırılmıştır. Bu kurslarda yapılan ürünler fotoğraflanarak belgeleme çalışması yapılmıştır. El sanatlarımızın tarihimizdeki yeri geçmişteki eserler, örnek alınarak yeni teknik ve modellerle birleştirilerek kurslar ile devamının sağlanması sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halk Eğitim Merkezi, El sanatları, Kurs, Kırşehir, Somut Olmayan Kültürel Miras.

Contribution of Handicrafts Courses to Our Cultural Heritage: The Case of Kırşehir Public Education Center

ABSTRACT

Handicrafts, which were created to supply their own needs, also contributed to the home economy by utilizing the available raw materials. This contribution, together with developing and changing life styles, makes use of leisure time, improve their own development, and the sense of learning and producing something new makes people feel and satisfy their social feeling. In some courses opened under ministries and local administrations, people continue their social, cultural and economic change and development in the company of trainers. The courses opened in this context also play an important role in terms of the continuity of handicrafts and the sustainability of our intangible cultural heritage. Handicrafts, which are our national cultural treasures and continue for generations, reach future generations thanks to these courses and also act as a bridge between the past and the future. In addition, thanks to these courses, some housewives contribute to the family economy by selling their handicraft products. Handicraft courses in Kırşehir Public Education Center are one of the centers that undertake this task. The handicraft courses opened in the Public Education Center and in the course buildings affiliated with the local administrations were observed and examined, and their contribution and importance to the society was investigated. Documentation studies were carried out by photographing the products made in these courses. The place of our handicrafts in our history is taken as an example, and combined with new techniques and models, and it has been concluded to continue with courses.

Keywords: Public Education Center, Handicrafts, Course, Kırşehir, Intangible Cultural Heritage

1. Giriş

Bir ulus kültürünün devamlılığının sağlanması için yapılması gerekenler arasında elbette ki sanat, sanatı da oluşturan el sanatları ve el sanatlarının sürdürülmesi yer almaktadır. İhtiyaca ve boş zamanları değerlendirmek amacıyla ortaya çıkan el sanatları, toplumun gelişimine ve değişimine de katkısı çok önemlidir. İnsanların sosyal doyumlarını karşılamada, turizmdeki hediyelik eşya satışlarında kullanılmasında ve böylece yerel ve ülke ekonomisine katkısında, gelecek nesillerin geçmiş el sanatlarını bilmesi ve günümüze uyarlaması, devamlılığının sağlanmasında kültürel mirasımızın yok olmaması açısından el sanatları toplum için yadsınamayacak öneme sahiptir.

* Bu çalışmada kullanılan bilgi ve belgeler "fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine" uygun olarak kaynak kişilerin izinleri doğrultusunda yapılmıştır.

** Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, hande.kilicarslan@ahievran.edu.tr

*** cnsz6cnsz@gmail.com

Makalenin Gönderim Tarihi: 21.03.2021; Makalenin Kabul Tarihi: 09.07.2021

Arlı 1990'a göre; köy el sanatlarını,

“Asıl işi çiftçilik olan ve hayatını çiftçilikle kazanan, köyde oturan nüfusun, boş zamanlarında yöresindeki hammaddeleri değerlendirmek, boş geçen zamanını değerlendirmek, elde ettiği ürünlerle hem yaşam düzeyini yükseltmek hem de fazlasını satarak ek bir gelir elde etmek amacıyla uğraştıkları yardımcı sanatlar” olarak belirtmektedir (Arlı, 1990, s. 2).

Ölmez ve Etikan (2008:381)'nın belirttiği gibi

“Ait oldukları toplumların değer yargılarını, sosyo-ekonomik düzeylerini ve coğrafi özelliklerini diğer toplumlara ve geleceğe yansıtan kültürel varlıklardır. El sanatı, belli bir geçmişi, orijini olan, kuşaktan kuşağa öğrenilerek günümüze gelen, günümüzde eğitimi verilen, görsel ve sanatsal değere sahip, el ile belli bir üretim tekniği kullanılarak ya da sermaye ve tesis gerektiren, ticari ya da bireysel amaçlı, turistik ve otantik, kullanım ve hatıra eşyası üretimine dayalı uğraşların ortak adıdır” şeklinde tanımlamaktadırlar (Ölmez ve Etikan, 2008, s. 381).

Bu tanımlar bağlamında el sanatları, tüm sanatların temeli olup, boş iş gücü ve hammaddenin değerlendirilmesiyle elde edilen ürünlerin, geçmişten geleceğe aktarılan bir kültürel unsur olarak da söylenebilmektedir.

Kültürün oluşmasına bakıldığında aslında bir süreç olarak görülmektedir. İnsanların düşünce ve yaşam biçimlerinden ortaya çıkan süreçleri gelenek, görenek, örf ve adetler, sanat ve sanat yapıtları, yapılar ve el sanatları gibi bireyler tarafından oluşturulan ve sürdürülen varlıklardır (Çapar ve Yenipınar, 2016, s. 103). Kültür kimliğinin oluşumunda ve sürdürülmesinde el sanatları en önemli bilgi ve belge niteliği taşımaktadır. Türkler Anadolu'ya geldiklerinde gelenek, görenek ve el sanatlarını da beraberlerinde getirmişlerdir. Bulundukları bölgelerdeki kişilere de aktararak bilinmesini sağlamışlardır. Kültürün ve geleneğin devamlılığında rolü olan el sanatlarımız, kültürel miras açısından da önemli role sahiptir (Onuk ve Akpınarlı, 2005, s. 28).

Kültür ve Turizm Bakanlığı 2009 çalışma raporuna göre; kültürel miras *“Geçmişten miras alınan ve farklı nedenlerle geleceğe miras bırakılmak istenen, fiziksel olarak var olan ve insanlar tarafından yapılmış her türlü eserler ile bir topluma ait değerler bütünü”* olarak tanımlanmaktadır (<https://teftis.ktb.gov.tr/Eklenti/1279,muserrefcanpdf.pdf?0>, 2009, s. 3). Somut olmayan kültürel miras ise; UNESCO sözleşmesinin 2. maddesi; *“toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar”* şeklinde tanımlanarak, kültürel anlamda yapılan çalışmalara ışık tutmaktadır. Bu maddenin devamında ise, *“Kuşaktan kuşağa aktarılan bu miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur”* denilerek kavramın alanı üzerine tanımlama yapılmıştır (Arioğlu ve ark, 2015, s. 113; akt. Oğuz 2009, s. 167, Kılıçarslan ve Etikan, 2016, s. 392, Oğuz 2008, s. 1-5). Somut olmayan kültürel miras sözleşmesinde yer alan başlıklarda “el sanatları geleneği” de yer almaktadır (Arioğlu ve ark, 2015, s. 114; akt. Çoşkun ve ark, 2013, s. 15, Oğuz 2008, s. 4).

Avcılık ve toplayıcılık dönemlerinden günümüze kadar gelen sanat yolculuğu, zamanla gelişip zenginleşmiştir. Günlük hayatta kullandıkları alet, araç ve gereçlere zamanla estetik şekiller veren insanlar, sanat eserlerinin meydana gelmesini sağlamıştır. Bu nedenledir ki, sanatın başlangıcı insanlığın ilkel dönemleriyle paralellik göstermektedir. Zamanla insanın doğadaki mücadelesi değiştikçe el sanatlarının çeşitliliği de artmış ve hemen hemen birçok eşyada kullanılır hale gelmiştir. El sanatları Türk toplumunda özellikle de genç kızların ilgi odağı olmuştur. Erkekler, korunmak ve avlanmakla ilgilenirken kadınlarda ince dokunuşlarla gündelik yaşam içerisindeki kullanılan eşyalara sanatsal değerler katmışlardır (Kaya, 2014, s:1, Yazıcıoğlu ve ark, 2005, s. 20). Mesela bir ağacın bir kâğıda, kaşığa, tabağa dönüşmesi veya bir kumun belirli malzemelerle birleşiminden oluşan camın ortaya çıkması gibi.

Günümüzde el sanatları kapsamında, Türk eğitim sistemine göre Yükseköğretim kurumlarına bağlı Enstitü, Fakülte, Yüksekokul ve Meslek Yüksekokullarında, Halk Eğitim Merkezlerinde yerel yönetimlerin desteğiyle meslek edindirme ve hobi amaçlı açmış olduğu kurslarda eğitimler verilmektedir. 2021 yılı itibarıyla tüm yükseköğretime bağlı Güzel Sanatlar Fakültelerindeki “Geleneksel Türk Sanatları Bölümü” olarak tek isim altında eğitim faaliyetlerini yürütmeleri istenmektedir. Bu bölümlere bağlı Halı, Kilim ve Geleneksel Kumaş Desenleri, Tezhip Sanatı, Çini Tasarımı ve Onarımı ve Hat Sanatı gibi ana sanat dalları

olarak uzmanlık çerçevesinde eğitimler verilmektedir. Ülkemizde üniversitelerin Sosyal Bilimler, Güzel Sanatlar ve Sanat ve Tasarım Enstitüleri kapsamında da fakültelerdeki bölüm ve ana sanat dalları bilim uzmanı olarak öğrenci yetiştirmektedir. Halk Eğitim ve yerel yönetimlerin açmış oldukları kurslar kapsamında ise; işleme, oya, çorap örme, takı yapımı, mefruşat, dikiş, yapma çiçek, halı-kilim dokuma, hat, tezhip, minyatür, ebru dersleri uzman eğiticiler eşliğinde verilmektedir.

Halk Eğitim kursları önceleri gönüllü kuruluşlar aracılığı ile yapılırken, günümüzde devlet desteği ön plana çıkmıştır. Halk Eğitim Merkezleri artık toplumun büyük bir bölümüne hizmet etmektedir.

Kırşehir merkezde Halk Eğitim Merkezine bağlı olarak açılan ve yerel yönetimin kurs mekânı tahsis etmesiyle sanat eğitime destek vererek kursiyerlerin yeteneklerini geliştirme imkânı sunan bu kurslar, el sanatlarının hammaddelerine göre sınıflandırılması kapsamında incelenmiştir. Bu amaçla, Kırşehir merkezde açılan Bakanlık veya yerel yönetimlere bağlı kurslara gidilerek usta öğreticiler, kursiyerler ve yaptıkları el sanatları ürünleriyle ilgili karşılıklı görüşme ile bilgi alınmış, bu ürünlerin fotoğrafları çekilerek belgelendirilmiştir. Ayrıca bu kursların el sanatlarını sürdürülmesi kapsamında kültürel mirasımıza katkısı da ortaya konulmuştur.

2. Kırşehir İli

Kırşehir'in toplam yüzölçümü 6665 km. dir. Kırşehir 34 derece, 10 dakika doğu boylamında; 39 derece, 8 dakika kuzey enleminde bulunmaktadır. Kırşehir'in sınır komşu şehirleri Niğde, Nevşehir, Ankara, Kırıkkale ve Yozgat'tır (Şekil 1). Yazları sıcak ve kurak, sonbahar az yağmurlu, ilkbaharda ise yağmurlu olan karasal iklime sahiptir (Karaaslan, 2015, s. 2). Kırşehir il sınırları içerisinde bulunan Kızılırmak ve çevresinde Hititlerin yaşadığı yapılan araştırmalarla bilinmektedir. 1986 yılında Kalehöyük'te Japonlar tarafından yapılan kazılarda Hitit dönemine ait buluntulara rastlanmaktadır (Vahapoğlu, 2014, s. 25). Yapılan bu kazılardaki çanak ve çömleklerden elde edilen bilgiler ve Malkayası hiyerogliflerde Kırşehir'in Hitit devleti sınırları içerisinde olduğuna kesinlik kazandırmıştır. Kırşehir M.Ö. 1600'lerden M.Ö. 1200'lere kadar Hititler'in yönetiminde kalmış daha sonra Friglerin yönetimine geçmiştir. Orta Anadolu'ya Balkanlar yoluyla gelen Friglerin 1200'lerde Kırşehir'i kendi topraklarına kattığı bilinmektedir. Alacahöyük, Alishar ve Boğazköy kazılarında bulunan kalıntılar ile bilinmektedir (Köksal, 2019, s. 19). Kırşehir'in birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olduğu bilinmektedir. Çevresinde yapılan kazı çalışmalarında tarih öncesi çağ olarak bilinen Tunç Çağı dönemi etkisinin olduğu da görülmektedir. Birçok çağda birçok uygarlığın ayak bastığı Kırşehir iline iz bırakan ve uğrayan uygarlıklar Hitit, Frig, Pers, Makedonya, Kapadokya krallıkları ve Roma ve Bizans olarak bilinmektedir. Bizansı yenilgiye uğratan Türk orduları Anadolu Selçuklu Devletini kurdular. Kırşehir'i 1075 yılında Kutalmışoğlu Süleymanşah Türk topraklarına katmıştır (Karaaslan, 2015, s. 3).

Şekil 1. Kırşehir İli (<https://www.milliyet.com.tr/egitim/kirsehir-haritasi-kirsehir-ilceleri-nelerdir-kirsehir-ilinin-nufusu-kactir-kac-ilcesi-vardir-6310002>, 2020)

Kırşehir, Anadolu bozkırının ortasında sanatın ve kültürün merkezi özelliğine sahiptir. Ahilik geleneğinin oluşumu ve yayılımının sağlandığı yer kabul edilen Kırşehir, çeşitli kültürel unsurlara da ev sahipliği yapmaktadır. Türk Edebiyatı'nın öncülerinden olan Âşık Paşa, gökbilim, islam hukuku, felsefi tasavvufi bilginlerden Cacabey ve birçok âlime ev sahipliği yapan il olarak sayılmaktadır (Maral ve ark. 2020, s. 13).

3. Kırşehir Halk Eğitim Merkezi El Sanatları Kursları ve Kursların Kültürel Mirasa Katkısı

Araştırma; Kırşehir merkezde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı İl Halk Eğitim Merkezi bünyesinde açılan el sanatları kursları ve bu kurslarda yapılan ürünler hakkında bilgiler verilmiştir. İl merkezindeki bu kurslar, Belediye'ye bağlı Neşet Ertaş Kültür Merkezi ve Kırşehir Belediyesi Gençlik Merkezi (BEGEM) binalarında yürütülmektedirler. İlde 2019-2020 Eğitim- Öğretim Yılı kapsamında toplam 113 adet kurs açılmıştır. Araştırma; Belediyeye bağlı Aile Yaşam Merkezi ve Kültür Merkezinde, Bakanlığa bağlı İl Kültür Merkezi Kütüphanesinde gerçekleşmiştir. Bu merkezlerde aynı yıl ve dönem içerisinde toplam 65 adet kurs açılmıştır. Örgü, Keçe, Takı, Çini, Seramik, Ahşap, Mozaik (taş), Hat, Tezhip, Ebru, Deri gibi alanlarda el sanatları öğretmenleri ve usta öğreticiler tarafından eğitim verilmektedir. 3 merkezde gerçekleşen araştırmada el sanatları kursları hammaddeye göre sınıflandırılmıştır. Bu kurslardan mezun olan kursiyerler bir sertifika alarak iş yeri açmaları ve yaptıkları ürünleriyle gelir elde etmeleri sağlanmaktadır. Yapılan ürünlerin devamlılığı sağlandığı için de hem yöresel kültürün devamlılığı hem de kültürel mirasımıza bir katkı olarak yararlı görülmektedir.

El sanatları kullandıkları hammaddelere göre; ağaç işleyen, taş işleyen, toprak işleyen, maden işleyen, deri ve hayvansal atıkları işleyen, ince dallar, saplar ve ağaç şeritleri işleyen şeklinde sınıflandırılmaktadır (Arlı, 1990, s. 17, Karakelle ve Akpınarlı, 2018, ss. 36-37). Kırşehir merkezde açılan el sanatları kursları, hammaddelerine göre lif işleyen, ağaç işleyen, taş işleyen, toprak işleyen ve deri işleyen olarak eğitim vermektedir.

3.1. Hammadde Olarak Lif İşleyen El Sanatları

Birtakım işlemlerden geçirilerek, iplik haline dönüştürülmesiyle elde edilen malzemenin en küçük halinin dokuma, örgü gibi işlerde kullanılması lif olarak tanımlanabilmektedir (Aytaç 1982, s. 3). Bu sınıflandırma hayvansal, bitkisel ve kimyasal lifler olmak üzere 3'ye ayrılmaktadır (Arlı 1990, s. 18-21). Bu kurslarda hammaddesi hayvansal lif olan ürünler yapılmaktadır. Çoğunlukla örgü ve oya işleri eğitimi verilmektedir. Sağlık açısından da doğal malzeme olarak kabul edilen lif, giyim eşyalarında ve aksesuarlarda; küpe, anahtarlık, bebek yeleği, patik, yazma kenarı ve kese şeklinde yapılmıştır (Şekil 2). Kırşehir Halk Eğitim Merkezi ilk açıldığı yıllardan beri lif işleyen el sanatları kursları aktif olarak devam etmektedir (Demir, R. Sözlü görüşme, 2020).

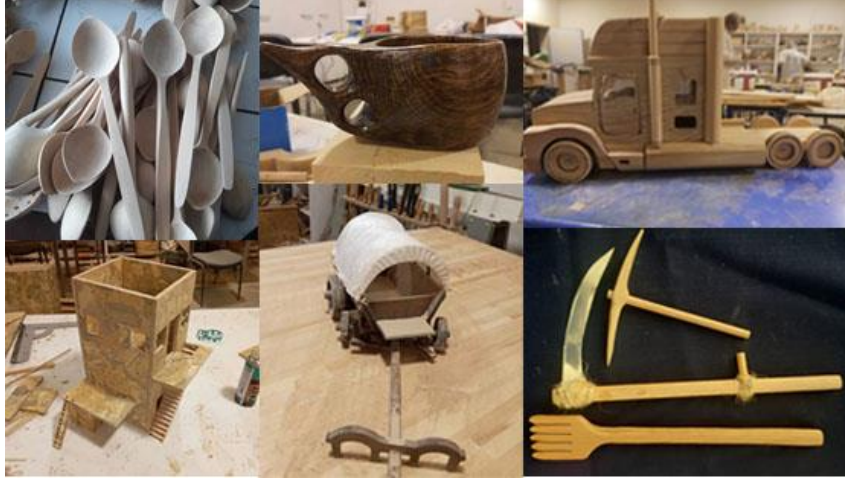

Şekil 2. Hayvansal liflerle yapılan ürünler (Rabia Demir, Neşet Ertaş Kültür Merkezi) (Cansız, 2020)

3.2. Hammadde Olarak Ağaç İşleyen El Sanatları

Ülkemizde en kolay ulaşılabilen malzemelerden biri olan ağaçlar, işlenmesi ve kolaylıkla şekil verilebilmesi sebebiyle hemen hemen her alanda kullanılabilen malzemedir. Ağaçlar kendi aralarında sert ve yumuşak olarak sınıflandırılır. Sert ağaçlar; ceviz ağacı, maun ağacı, dut ağacı, zeytin ağacı, akça ağacı ve gül ağacıdır. Yumuşak ağaçlar; ıhlamur ağacı, ayous ağacı olarak bilinmektedir (<https://www.kenanatim.com/2019/08/04/ahsap-oyma-sanati/>, 2021). Kullanım alanı oldukça geniş olan ağaç işçiliği, kültürümüzde oldukça önemli bir yere sahiptir. Taşınır kültür varlıkları kapsamında yer

almaktadır. Bu eserlerin çoğunun günümüze kadar gelememesinin sebepleri arasında fiziki ve doğa olaylarının da etkisi olmaktadır (Yıldırım, 2019, s. 1). Kırşehir Halk Eğitim Merkezi kurslarında verilen eğitimlerde öğrenciler kolaydan zorluğa doğru ürünleri yapmayı öğrenmektedirler. Kurs eğitmeninin yapmış olduğu plan doğrultusunda, belirlenen temel eğitimlerin verilmesiyle, öğrenciler kendi ilgilerine ve zevklerine göre eserler yapmaktadırlar. Bu çalışmalarda; kaşık, saat, mutfakta kullanılan araçlar (kesim tahtası, çerezlik, tepsi), çeşitli oyuncaklar, lamba, ceviz kıracağı, minyatür tarım aletleri gibi örnekler bulunmaktadır (Şekil 3). Bu kurs 2017 yılından beri faaliyetlerini sürdürmektedir. Son yıllarda ev hanımlarının ve gençlerin doğal ürünlere olan ilgilerinin artmasıyla bu kursa olan talepte artış gözlenmiştir (Toprak, E., Sözlü görüşme, 2020).

Şekil 3. Ağaç malzemeyle yapılan ürünler (Ergün Toprak, Neşet Ertaş Kültür Merkezi) (Cansız, 2020)

3.3. Hammadde Olarak Taş İşleyen El Sanatları

İnsanlık tarihinin en uzun devri olan taş devrinde, insanların ağaç kovuklarında, mağaralarda yaşadığı da bilinmektedir. Bu devrin adından da anlaşılacağı gibi kullanılan eşyalar taş ya da kemiklerdir. Bu araçların, ham halde bulunan taş ve kemikten kesici ve delici şekilde yontularak yapıldığı bilinmektedir. Taş o zamanlarda avlanmak ve korunmak için yapılırken, günümüzde ise çok farklı alanlarda daha ince işçilikle kullanılmaya başlanmıştır. Kırşehir Halk Eğitim Merkezinde hammaddeyi taş olarak işlenen ürünler, günlük hayatımızda kullanılan aksesuarlardır. Bu merkezde açılan kursta, çoğunlukla takı ve mozaik taş süsleme ürünler yapılmaktadır. Kursiyerlere, eğitmenler tarafından taşın kullanım yerlerine göre alınıp, işlendiği bilgisi öğretilmektedir. Bu kursta kursiyerler, zevklerine ve kullanacakları yerlere göre ürünler yapmaktadırlar. Bu ürünler, çoğunlukla tablo ve aksesuar (küpe, bileklik, kolye) şeklinde kursiyerler tarafından yapılmaktadır (Şekil 4). Bu kurslarda kullanılan takı malzemeleri doğal taşlardan oluşmaktadır. Kadınların takıya olan ilgileri onların bu kursa olan katılımlarını arttırmıştır. 2015'ten beri faaliyetini sürdüren bu kurs, son yıllarda kursiyerler tarafından daha çok ilgi görmektedir (Ermen, Z., Sözlü görüşme, 2020).

Şekil 4. Taş malzemeyle yapılan ürünler (Zehra Ermen, Neşet Ertaş Kültür Merkezi) (Cansız, 2020)

3.4. Hammadde Olarak Toprak İşleyen El Sanatları

Sanat tarihinin geçmişine baktığımızda birçok kullanım eşyasının hammaddesi topraktır. Çünkü İnsanoğlunun en kolay ve maliyet olarak en düşük şekilde ulaştığı hammadde topraktır. Bu malzeme yaşanan coğrafyaya göre şekil ve biçimleri, renkleri, uygulanan teknikleri değişiklik göstermektedir. Toprağın suyla karışımı, pişirilmesi ve renklendirilme işlemleri elbette ki farklıdır. Kerpiçten yapılan evler, tabaklar, çanak çömlekler, topraktan yapılan ve kullanılan özellikle kadınların süs eşyaları olarak kullandığı eşyalar bunlara örnek oluşturmaktadır. Kırşehir Halk Eğitim Merkezinde açılan hammaddesi toprak olan bu kurslarda Seramik ve Çini alanında eğitimler verilmektedir. Seramik, hammaddesi toprak olan ve belirli bir ısıda pişirildikten sonra, kullanılan mutfak ve süs eşyaları olarak geçmişten günümüze kadar gelen sağlıklı hammaddeye sahip bir sanattır. Bu merkezlerdeki seramik kurslarında kursiyerler; vazo, mutfak eşyaları (kupa, bardak, çömlek gibi), minyatür çömlekler, lavabo ve pano şeklinde kullanıma ve süslemeye dayalı ürünler yapmaktadırlar (Şekil 5). 2018 yılından beri faaliyetlerini sürdüren bu kurs, seramiğe olan çekicilikten ötürü en ilgi çekici kurslardandır (Bayram, S. ve Durmuş, C., Sözlü görüşme, 2020).

Şekil 5. Toprak malzemeye yapılan ürünler (Cengiz Durmuş ve Sercan Bayram, Neşet Ertaş Kültür Merkezi)

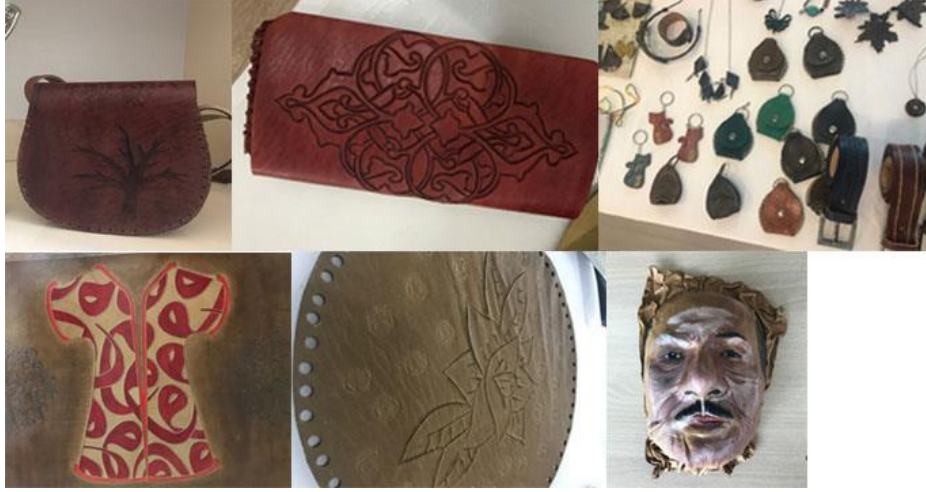
Hammaddesi toprak olan kurslardan bir diğeri de çinicilik kursudur. Geleneksel Türk sanatlarından biri olan çini günümüze kadar gelmeyi başarmış sanatlarımızdandır. İçinde bulunan toplumun özellikleri, karakteri eserlerde kendini göstermektedir (Erdem, 2019, s. 1). Bu sanat, doğallığından ve dikkat çekiciliğinden dolayı birçok Osmanlı saraylarında, mimari eserlerde ve hediyelik eşyalarda kullanılmıştır. Günümüzde de halen çeşitli illerde de açılan kurslarda da bu sanatı devam ettiren ve öğreten eğitimciler bulunmaktadır. Kırşehir Halk Eğitim Merkezinde de çini sanatı devam ettirilen ve kursiyerler tarafından ilgi gören kurslardandır. Bu kursta vazo, tabak, pano, tabak pano ve çeşitli ürünler yapılmaktadır (Şekil 6) (Durmuş, C., Sözlü görüşme, 2020).

Şekil 6. Toprak malzemeye yapılan ürünler (Cengiz Durmuş, Neşet Ertaş Kültür Merkezi) (Cansız, 2020)

3.5. Hammadde Olarak Deri İşleyen El Sanatları

Tarihten günümüze kadar olan dönemlerde el sanatlarımızın nasıl ortaya çıktığı ve günümüze kadar gelmeleri farklılık göstermektedir. Bu eserlerin, arkeolojik kazılarda ortaya çıkması ve tarihimize ışık tutması açısından kültürel mirasımıza önemli katkılar sunmaktadırlar. Bu eserlerin hammaddeleri toprak ve taş olanlar günümüze kadar ulaşmış olup, doğa şartlarına dayanamayanlar ise kaybolmaya yüz tutmuştur. Türk toplumunun çiftçilik ve tarımla uğraştığı bilindiğine göre, hayvancılıkla uğraşan topluluğun da dericilikle de uğraşabilirlik bilgisi vermektedir. Deriyi işlemeyi öğrenen keşfeden insanoglular, deriyi çeşitlendirerek ve kullanım alanlarını genişleterek sanat dalımıza katmaktadır. (Özdemir, 2004, s. 1). Ahilik teşkilatının kurucusu olarak bilinen Ahi Evran Veli'nin bu şehirde yaşadığı ve debbağlık (deri işleme) yaptığı bilinmektedir (Etikan ve ark. 2020, s. 5, Maral ve ark. 2020, s. 13) Bu bağlamda Kırşehir merkezde bulunan Halk Eğitim Merkezi kurslarında bu el sanatı 2018 yılından beri çeşitli ürünlerle yapılmaya devam edilmektedir. Bu ürünler; çanta, cüzdan, kemer, kolye, anahtarlık gibi aksesuarlar, mask, tablo, pano gibi süs eşyalarıdır (Şekil 7). Bu sanatı üretebilmek için kursiyerler hammaddeyi başka illerden temin etmektedirler (Orkun A. O., Sözlü görüşme, 2020).

Şekil 7. Deri malzemeyle yapılan ürünler (Oğuz Alim Orkun, Neşet Ertaş Kültür Merkezi) (Cansız, 2020)

4. Sonuç ve Öneriler

Anadolu'nun birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı ve bunlardan biri de Kırşehir ili olduğu bilinmektedir. Kendi kültür ve devamlılığını Ahilik kültürüyle koruyabilen Kırşehir, el sanatları açısından da geçmişten günümüze değin önemini sürdürmektedir.

Kırşehir Halk Eğitim Merkezi ve yerel yönetimler bünyesinde açılan el sanatları kursları hammaddelerine göre sınıflandırılarak bu araştırma gerçekleştirilmiştir. Kurslarda lif, ağaç, taş, toprak ve deri işleyen el sanatları kapsam olarak yapılmaktadır. Bu kurslarda yapılan ürünler hakkında yerinde gözlem ve sözlü görüşmeler sonucunda bilgiler elde edilmiştir. Yapılan araştırmada, kursların tekrar hayata kazandırılması ve devamlılığı hakkında sonuçlara varılmıştır. El sanatların tarihimizdeki yeri ve geçmişteki eserler örnek alınarak yapılan ürünlerde, yeni teknik ve modellerle birleştirilerek kursların devamlılığı sağlanmaktadır. Bu kursların kursiyerlere en büyük yararlarından biri maddi kazanç sağlıyor olmasıdır. Hobi amaçlı katılım sağlanan kurslar, kişilere meslek edindirmek ve öğrendiklerini kazanca dönüştürmek açısından da önemli sayılmaktadır. Ayrıca yöresel ve ulusal kültürümüzün devamlılığı açısından da bu kurslarda yapılan sanatsal faaliyetlerin önemi tartışılmaz düzeydedir. Kursiyerler tarafından yapılan bazı ürünlerin, kendi kültürümüze özgü olup, yeni teknik ve tasarımlar doğrultusunda yapıldığı belirlenmiştir.

Kurslara daha çok ev hanımları ve genç kızlar ilgi göstermektedir. Bu kişilerin bazıları kurs sonrası ekonomik gelir elde etmeğe başlamıştır. Yapılan ürünler genelde kadınların kullanacağı türden oluşmaktadır. Hammaddesi toprak işleyen seramik ve çini kursları, hammaddesi deri işleyen kurslar kursiyerler tarafından da her dönem istenmektedir.

Geçmişten günümüze kadar yapılan el sanatları, atalarımızın bizlere bıraktığı en güzel izlerdir. Bırakılan bu izlerde bu sessiz dilleri okuyarak ve okutarak gençlerimize öğreteceğimiz en güzel dil geleneklerimizden gelen el sanatı dilidir. Kültürümüzün devamlılığı açısından önemli olan el sanatları geleneğini yeni nesile aktarmak, yerel yönetimlerle birlikte ortak çalışmalar yaparak kurslar açmak, bu kurslardan elde edilen ürünleri ekonomik anlamda kazanmak ve yeni öğreticiler yetiştirmek yerel ve ulusal kültürel mirasımız açısından önemli görülmektedir.

5. Extended Abstract

Cultural assets of socio-economic and geographical values constitute handicrafts according to the cultural characteristics of societies. All products with past value, reflecting the cultural values of the place where it was built, having originality, transferred from the past to the future, produced with certain production techniques and made in accordance with education when necessary, carried out for individual or sales purposes, use, souvenir and touristic purposes include handicrafts. The most important phenomenon in the emergence of handicrafts was to evaluate the existing raw materials in order to meet the shelter needs of people and to contribute to the home economy. This contribution, along with developing and changing life styles, makes use of leisure time, improve their own development, and the sense of learning and producing something new, realizes the social feeling and satisfaction of people. Trainees gain social, cultural and economic change and development in the company of educators in some handicraft courses opened under ministries or local administrations in almost every city. Thus, they make a great contribution to the continuity of the local culture and cultural heritage and the future generations to know these handicrafts. In addition, in the light of the information learned by the trainees, their contribution to the family economy and especially to their personal development by selling at their homes or in the small workshops they have opened is indisputable.

The handicraft courses opened in Kırşehir Public Education Center and in the course buildings affiliated with local administrations, their contribution to the society and their importance were investigated by onsite observation and examination according to their raw materials. Documentation work has been done by photographing the products made in these courses. The place of our handicrafts in our history is taken as an example, and combined with new techniques and models, and it has been concluded that they continue to continue with courses.

It is also seen that Kırşehir has hosted many civilizations and that there is an influence of the Bronze Age period, known as the prehistoric period, in the excavations carried out around it. The civilizations that left their mark on the Kırşehir province, where many civilizations had set foot in many ages, are known as the Hittite, Phrygian, Persian, Macedonian, Cappadocian kingdoms and Roman and Byzantine. The Turkish armies, which defeated Byzantium, established the Anatolian Seljuk State. Kutalmışoğlu Süleymanşah annexed Kırşehir to Turkish lands in 1075. Kırşehir is the center of art and culture in the middle of the Anatolian steppe. Kırşehir, which is accepted as the place where the formation and spread of the Ahi tradition, is also home to various cultural elements. As one of the pioneers of Turkish Literature, Âşık Pasha is considered as a city hosting astronomy, Islamic law, philosophical Sufism scholars Cacabey and many scholars.

Research; In the center of Kırşehir, information was given about the handicraft courses opened within the Provincial Public Education Center affiliated to the Ministry of National Education and the products made in these courses. These courses in the city center are carried out in the Neşet Ertaş Cultural Center and Kırşehir Municipality Youth Center (BEGEM) buildings affiliated to the Municipality. Handicraft teachers and master trainers work in the courses. The trainees who graduate from these courses are provided with a certificate to open a business and earn income with the products they produce. It is seen as beneficial both as a contribution to the continuity of the local culture and our cultural heritage, as the continuity of the products made is ensured.

In handicraft courses that process fiber as raw material; mostly knitting and needlework training is given. Fiber, which is considered as a natural material in terms of health, is used in clothing and accessories; earring, key chain, baby vest, booties, writing edge and pouch.

In handicraft courses processing wood as raw material; There are examples such as spoons, watches, tools used in the kitchen (cutting board, snack box, tray), various toys, lamps, walnut picks, miniature agricultural tools. This course has been running since 2017.

In handicraft courses processing stone as raw material; trainees make products according to their tastes and the places they will use. These products are mostly made by the trainees in the form of paintings and accessories (earrings, bracelets, necklaces) with materials made of natural stones. This course, which has been operating since 2015, has attracted more attention by the trainees in recent years.

In handicraft courses that cultivate soil as raw material; Trainings are provided in the field of Ceramics and Tiles. The trainees in the ceramic courses in these centers; They make products based on use and decoration in the form of vases, kitchen utensils (such as mugs, glasses, pots), miniature pots, sinks and panels. This course, which has been operating since 2018, is one of the most interesting courses due to the attraction to ceramics. Tile art is one of the courses that are continued and attracted attention by the trainees. Vases, plates, panels, plate panels and various products are made in this course.

In handicraft courses processing leather as raw material; It is known that Ahi Evran Veli, known as the founder of the Ahi Organization, lived in this city and worked in leather processing. In this context, this handicraft has been made with various products in the courses since 2018. These products; Accessories such as bags, wallets, belts, necklaces, key rings, masks, paintings, and panels are ornaments such as.

As a result of the research conducted using on-site observation method, it is seen that mostly housewives and young girls are interested in these courses. Some of these people started to earn economic income after the course. Handicrafts made from the past to the present are the most beautiful traces left by our ancestors. It is the handicraft language that comes from our most beautiful language traditions that we will teach our young people by reading and reading these silent languages on these traces. It is considered important in terms of our local and national cultural heritage to transfer the tradition of handicrafts, which is important for the continuity of our culture, to the new generation, to open courses by collaborating with local governments, to gain the products obtained from these courses economically and to train new teachers.

Keywords: Public Education Center, Handicrafts, Course, Kırşehir, Intangible Cultural Heritage

Kaynakça

Ağaç Bilgisi (2019); <https://www.kenanatim.com/2019/08/04/ahsap-oyma-sanati/>, Erişim Tarihi: 22.01.2021.

Arıoğlu, İ. E. ve Atasoy Aydoğdu, Ö. (2015). Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Geleneksel El Sanatları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S:10/16 Güz, s:109-126.

Arlı, M. (1990). *Köy El Sanatları*. Ankara Üniversitesi.

Aytaç, Ç. (1982). *El Dokumacılığı*. Milli Eğitim Basımevi.

Çapar, G., ve Yenipınar, U. (2016). Kültürel miras kaynağı olarak yöresel yiyeceklerin turizm endüstrisinde kullanılması. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*. s.110-115.

Erdem, A. (2019). *Kütahya Çiniçiliğinde Sıtkı (Olçar) Usta*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, İstanbul.

Etikan, S., Ölmez, F. N. Kılıçarslan, H. ve Şahin, C. (2020). *Kırşehir El Sanatları*. Ankara: Gece Kitaplığı, Birinci basım.

Karaaslan, H. (2015). *Kırşehir Müzesi'ndeki Kırşehir Yöresi Halıları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Kayseri.

Karakelle, A. ve Akpınarlı, F. H. (2018). Halk Eğitim Merkezlerinin El Sanatları Eğitimindeki Rolü ve Önemi. *Kesit Akademi Dergisi*, Yıl 4, S:14, s: 34-45, Haziran. ISSN: 2149 – 9225

Kaya, S. (2014). *Düzce İli Kaynaşlı İlçesi Ahşap El Sanatları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, Isparta.

Kılıçarslan, H., Etikan, S. (2016). Özel Müzelerin Kültürel Mirasın Tanıtılmasına Katkısı; Kapadokya Sanat ve Tarih Müzesi. *Gazî Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi 2. Uluslararası Sanat Sempozyumu* Bildiri Kitabı Cilt I, 5-7 Kasım 2015, s: 391-406.

Kırşehir il haritası (2020). <https://www.milliyet.com.tr/egitim/kirsehir-haritasi-kirsehir-ilceleri-nelerdir-kirsehir-iline-nufusu-kactir-kac-ilcesi-vardir-6310002>, Erişim Tarihi: 24.01.2021.

Köksal, M. C. (2019). *Kırşehir İli ve Yöresi Yer adları Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kırşehir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı çalışma raporu (2009); <https://teftis.ktb.gov.tr/Eklenti/1279,muserrefcanpdf.pdf?0> Erişim Tarihi: 23.01.2021.

Maral, K. ve Kılıçarslan, H. (2020). *Kırşehir Ahi Evran Camii Süslemeleri*. Kayseri: Kardeşler Ofset. ISBN: 978-625-409-992-2

Onuk, T. ve Akpınarlı, F. (2005). Cumhuriyetten Günümüze El Sanatlarının Doğuşu, Gelişimi, Sosyal, Kültürel, Eğitim ve Ekonomi İlişkileri Bakımlarından Bugünkü Durumu ve Geleceği. *V. Türk Kültürü Kongresi, Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği* (17-21 Aralık 2002), El Sanatları Cilt XIII, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, s:27-60.

Oğuz, Ö. M. (2008). *Türkiye'nin Somut Olmayan Kültürel Mirası*. Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Ölmez, F. N. ve Etikan, S. (2008). Kavramsal Açından El Sanatları Sorunsalı, *I. Uluslararası El Sanatları Sempozyumu Bildirileri*, Gazi Üniversitesi Türk El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları:1, Ankara: Ankamat Matbaası.

Özdemir, M. (2004). *Geçmişte ve Günümüzde El Sanatları Çerçevesinde Üretilen Deri Ürünleri Üzerinde Bir Araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi (El Sanatları) Anabilim Dalı, Ankara.

Vahapoğlu, P. (2014). *Kırşehir İli El Dokuması Halılarındaki Teknik, Desen ve Kompozisyon Özelliklerinin İncelenmesi*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

Yazıcıoğlu, Y., Erdoğan, Z., Söylemezoğlu, F. (2005). Köy El Sanatlarının Cumhuriyet Döneminde Sosyal, Ekonomik, Kültürel ve Endüstriyel Alanda Etkileri ve Bu Perspektif Işığında Günümüzde Köy El Sanatlarına Yaklaşım. *V. Türk Kültürü Kongresi, Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği* (17-21 Aralık 2002), El Sanatları Cilt XIII, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, s:19-25.

Yıldırım, M. (2019). *Şanlı Urfa Müzesi'nde Bulunan Ahşap Eserler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van.

Kaynak Kişiler

Cengiz Durmuş ile sözlü görüşme, 2020, Yaş: 33, Eğitimci (Çini), Merkez, Kırşehir
Ergün Toprak ile sözlü görüşme, 2020, Yaş: 54, Eğitimci (Ahşap), Merkez, Kırşehir
Oğuz Alim Orkun ile sözlü görüşme, 2020, Yaş: 28, Eğitimci (Deri), Merkez, Kırşehir
Rabia Demir ile sözlü görüşme, 2020, Yaş: 43, Eğitimci (Oya ve Örgü İşleri), Merkez, Kırşehir
Sercan Bayram ile sözlü görüşme, 2020, Yaş: 32, Eğitimci (Seramik), Merkez, Kırşehir
Zehra Ermen ile sözlü görüşme, 2020, Yaş: 36, Eğitimci (Taş, Mozaik), Merkez, Kırşehir

Fotoğraf Çekimi

Fatma CANSIZ, 2020